

Tvorba preventívnej stratégie školy a podpora kvality v prevencii

Metodická príručka

PaedDr. Erik Papp

Mgr. Martina Sajková, Mgr. Anna Kudjaková, Mgr. Zuzana Vojtová et al.

2024

Obsah

Zoznam skratiek	2
Úvod.....	3
Ciele metodickej príručky	4
1. Legislatívne a teoretické východiská prevencie rizikového správania v školskom prostredí.....	5
1.1 Realizátori prevencie v škole	7
2. Stratégia prevencie rizikového správania – obsah a fázy.....	8
2.1. Prvá fáza prípravy: Získanie a spracovanie relevantných dát.....	9
2.2. Druhá fáza prípravy: Rozhodovanie sa o témach a cieľoch školskej prevencie	12
Tvorba cieľov stratégie prevencie	13
Ako špecifikovať ciele prevencie	13
Zapojenie zákonných zástupcov do tvorby a plnenia cieľov prevencie	14
2.3. Tretia fáza: Porovnanie tém a foriem s dostupnými zdrojmi.....	15
2.4. Komunikovanie vytvorenej stratégie	17
3. Kvalitatívne kritériá preventívnej činnosti v škole.....	18
3.1. Prínosy a riziká spojené s výberom preventívnych programov a aktivít.....	19
3.2. Čomu venovať pozornosť pri výbere preventívnych programov a aktivít?.....	22
3.3. Kľúčové kritériá efektívneho preventívneho programu	23
Použitá literatúra.....	28
4. Prílohy.....	30
4.1. Prevencia v školskom prostredí: Podporné dokumenty na stiahnutie	30
4.2. Vzor informácie pre rodičov	31
4.3. Návrh štruktúry školského dokumentu Stratégia prevencie rizikového správania.....	32

Zoznam skratiek

CPP – Centrum poradenstva a prevencie

iPREV – Interaktívni platforma podpory duševného zdravia a prevencie rizikového chovania

MŠ – materská škola

MŠVVaM SR – Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

MŠVVAŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (od 1. februára 2024 zmena na Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky)

NIVaM – Národný inštitút vzdelávania a mládeže

OZ – odborný zamestnanec

PZ – pedagogický zamestnanec

ŠCPP – Špecializované centrum poradenstva a prevencie

ŠPT – školský podporný tím

SŠ – stredná škola

ŠVP – štátny vzdelávací program

ŠVZ – špeciálne výchovné zariadenie

VÚDPaP – Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

ZPP – zariadenie poradenstva a prevencie

ZŠ – základná škola

ZZ – zákonný zástupca

Úvod

V rámci školského prostredia je prevencia dôležitým nástrojom na vytváranie bezpečnej, podnetnej a zdravej atmosféry, ktorá podporuje osobnostný a sociálny rozvoj žiakov. Strategický plán prevencie v školách je kľúčový pre vytvorenie takéhoto bezpečného a podporného prostredia, ktoré prispieva k ochrane duševného zdravia a rieši problémy ako šikanovanie, či riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky. Zároveň možnosť účinne vyberať kvalitné preventívne programy a aktivity zaručuje, že školy môžu zavádzať efektívne riešenia prispôsobené potrebám svojich žiakov. Preventívnymi programami je zároveň, pri správnom výbere, možné naplniť niektoré ciele štátneho vzdelávacieho programu („ŠVP“).

Metodická príručka k tvorbe kvalitnej preventívnej stratégie školy je vytvorená s cieľom podporiť školy pri systematickej príprave preventívnej stratégie školy, a zároveň pri realizácii efektívnych, bezpečných a kvalitatívne hodnotných preventívnych opatrení v školskom prostredí. Dokument je rozdelený do dvoch častí, pričom každá sa zameriava na kľúčové aspekty tvorby a implementácie preventívnej stratégie školy (pozn.: ďalej len „stratégia“).

Prvá časť sa sústreďuje na **kroky kľúčové pre tvorbu stratégie prevencie rizikového správania**, zatiaľ čo *druhá časť* sprevádza čitateľa **obsahovou zložkou efektívnej a kvalitnej preventívnej činnosti** a ponúka odporúčania, ktoré podporia plánovanie a realizáciu preventívnych činností v praxi škôl s ohľadom na ich kvalitu, efektivitu a bezpečnosť.

Primárnymi adresátmi dokumentu sú vedúci pedagogickí zamestnanci, sekundárne potom odborní a pedagogickí zamestnanci v škole a v školských zariadeniach, ktorí sa podieľajú na tvorbe stratégie ako aj na realizácii preventívnej činnosti.

V nasledujúcom texte s výnimkou citácií používame pre školy a školské zariadenia jednotný termín škola. Pre účely tohto textu a jeho aplikácie do pedagogickej a odbornej praxe ho vnímame ako nadradený pojem, ktorý zahŕňa sústavu škôl (§ 27 školského zákona) a príslušných školských zariadení (§ 112 školského zákona).

Veríme, že tento materiál bude užitočným nástrojom pre všetkých, ktorí sa podieľajú na rozvoji a zabezpečovaní kvalitnej prevencie v školách a záleží im na dôkladnej príprave školskej stratégie.

Ciele metodickej príručky

- Ciele prvej časti dokumentu *Metodika tvorby školskej stratégie prevencie rizikového správania*:
 - **Reagovať na súčasné výzvy** v oblasti realizácie prevencie rizikového správania v školách.
 - **V niekoľkých krokoch sprevádzať vedúcich pedagogických zamestnancov** v školách procesmi a obsahmi súvisiacimi s tvorbou stratégie.
 - **Odpovedať na otázky** súvisiace s efektívnym využitím personálnych, materiálnych a informačných zdrojov dostupných škole.
 - **Umožniť vedúcim pedagogickým zamestnancom efektívne** sa zamerať na potreby škôl v oblasti prevencie rizikového správania.

Naplnenie jednotlivých krokov, samozrejme, bude zložitejšie a niektoré odpovede nebudú vždy jednoznačné. Myslíme si však, že už samotný proces tvorby stratégie prinesie jej tvorcom väčší náhľad na problematiku poskytovania kvalitnej a efektívnej prevencie s rešpektovaním všetkých činiteľov, ktoré do nej vstupujú.

- Ciele druhej časti dokumentu *Kvalitatívne kritériá preventívnej činnosti v škole*:
 - **Poskytnúť odporúčania k plánovaniu a realizácii preventívnych činností** v praxi škôl s ohľadom na ich kvalitu, efektivitu a bezpečnosť.
 - **Podporiť zamestnancov školy** pri výbere medzi rôznymi preventívnymi programami a preventívno-výchovnými aktivitami.
 - **Poskytnúť základné informácie k zásadám efektívnej prevencie**, a to s ohľadom na kvalitu a bezpečnosť pri výbere preventívnych činností.
 - **Sprevádzať procesom výberu preventívnych činností**, aby najlepšie vyhovovali potrebám školy a zároveň spĺňali určité odporúčané kvalitatívne predpoklady efektívnej prevencie.

1. Legislatívne a teoretické východiská prevencie rizikového správania v školskom prostredí

V kontexte tohto dokumentu a podporných opatrení, ktoré špecifikujú opatrenia vo výchove a vzdelávaní podľa § 145a zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“) v znení novely zákona č. 182/2023 Z. z., ktorá je účinná od 1.9.2023, sa zameriavame na zadefinované podporné opatrenie - **prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania**; pričom podporné opatrenie novela definuje ako opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením, ktoré je potrebné na to, **aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti** (§ 145a).

Vyššie uvedené podmienky pre vykonávanie preventívnej činnosti v školách poskytujú legislatívny základ, na ktorý by mala nadväzovať priama činnosť s deťmi a žiakmi. V ideálnom prípade s rozdelením úloh medzi jednotlivých pedagogických a odborných zamestnancov školy a s podporou príslušného zariadenia poradenstva a prevencie (ďalej len „ZPP“). V realite však objem aj kvalita preventívnej činnosti v školách kolíše a závisí aj od subjektívneho nastavenia vedenia škôl a ich zamestnancov, od prítomnosti školského psychológa či sociálneho pedagóga v škole, od aktuálnej ponuky iných organizácií oslovujúcich školu s ponukou preventívnych aktivít a pod. **Preventívnou činnosťou niektoré školy chápu aj vykonávanie takých aktivít, ktoré majú nízku alebo žiadnu účinnosť, napr. sú založené na odstrašujúcich príbehoch**, ide o jednorazové prednášky či besedy alebo také, ktoré nezodpovedajú potrebám cieľovej skupiny.

V zmysle poskytovania podporného opatrenia Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania (§ 145a, pís. t školského zákona) a sprievodného materiálu k tomuto podpornému opatreniu sa školská prevencia má zamerať na:

- **podporu fyzického zdravia** - hodnotené na základe objektívnych prejavov telesných funkcií,
- **podporu duševného zdravia** - subjektívne prežívanie existencie a rôznych pocitov, schopnosť prekonať neočakávané záťaže a mimoriadne nároky, koexistencia s prostredím, s inými ľuďmi a pod.,
- **prevenciu výskytu rizikového správania** - agresivity, vzťahových problémov, šikanovania a kyberšikanovania, záškoláctva a pod.

Pre zabezpečenie a podporu kvality odborných činností poskytovaných v systéme poradenstva a prevencie bol vo Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie vypracovaný obsahový štandard Odborná činnosť prevencia rizikového správania (viď kapitola „Použitá literatúra“), ktorý pri realizácii prevencie považujeme za východiskový dokument pre pedagogických aj odborných zamestnancov v školách. Dokument pod prevenciou rizikového správania rozumie tieto oblasti:

- rozvoj životných zručností – sociálne zručnosti a zručnosti sebaovplyvňovania/ sebaregulácie,

- prevenciu násilného správania,
- prevenciu záškoláctva a predčasného ukončenia štúdia,
- prevenciu radikalizácie a extrémizmu,
- prevenciu závislostí od návykových látok,
- prevenciu obchodovania s ľuďmi,
- prevenciu problematického používania digitálnych technológií, sociálnych sietí a videohier,
- prevenciu v oblasti zdravého životného štýlu so zameraním na prevenciu porúch príjmu potravy,
- prevenciu v oblasti duševného zdravia.

Pod pojmom rizikové správanie rozumieme také správanie, v dôsledku ktorého dochádza k preukázateľnému nárastu zdravotných, sociálnych, výchovných a ďalších rizík pre jedinca alebo spoločnosť. V najužšom poňatí radíme do základných typov rizikového správania:

- a) záškoláctvo,
- b) šikanovanie, kyberšikanovanie a extrémne prejavy agresie,
- c) extrémne rizikové športy a rizikové správanie v doprave,
- d) rasizmus a xenofóbiu,
- e) negatívne pôsobenie siekt,
- f) sexuálne rizikové správanie,
- g) správanie smerujúce k závislostiam.

Univerzálna (všeobecná) prevencia sa v školách realizuje ako súčasť bežného výchovno-vzdelávacieho procesu, a taktiež ako samostatne plánovaná aktivita pre triedu alebo skupinu detí a žiakov:

- v MŠ je prevencia súčasťou edukačnej aktivity alebo iných plánovaných aktivít.
- v ZŠ je prevencia súčasťou vyučovacích predmetov napr. etickej výchovy, občianskej náuky, telesnej a športovej výchovy, tiež ranných kruhov, triednických hodín, prierezových tém, ktoré sa v niektorých školách vyučujú ako samostatný predmet – osobnostný a sociálny rozvoj.
- v školskom klube, popoludňajšej záujmovej činnosti detí, na internáte
- v SŠ je súčasťou vyučovacích predmetov a tiež plánovaných preventívnych aktivít realizovaných pre celé triedne kolektívy¹.

Preventívna cielená činnosť sa realizuje podľa potrieb školy, školského zariadenia, vypracovaného a schváleného tematického a časového plánu; pričom **preventívne činnosti školy, ktoré súvisia s cieľmi a obsahom vyučovania, sú súčasťou učebných osnov školského vzdelávacieho programu.**

Podľa štandardu Výkon odbornej činnosti prevencia sa v školách realizujú preventívne činnosti v nasledujúcich situáciách:

- riešenie aktuálnej situácie v škole,

¹ Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania v škole, Sprievodný materiál k podpornému opatreniu (2023)

- podnety z výsledkov realizovanej pedagogickej, sociálnej, psychologickej diagnostiky, depistáže alebo pozorovania, ktoré vykonal OZ zariadenia poradenstva a prevencie alebo školy,
- **preventívna činnosť je súčasťou plánovaných preventívnych aktivít školy na základe identifikovaných potrieb a celoškolskej preventívnej stratégie.**

V nadväznosti na vyššie uvedené dôvody a v rámci systematickej podpory duševného zdravia detí a žiakov, bolo v rezorte školstva vytvorených viacero odborných materiálov, ktoré sa venujú téme prevencie, a zároveň vychádzajú zo zadaných odborných činností v školskom zákone. Odkazy na dokumenty súvisiace s realizáciou prevencie v prostredí školy uvádzame na konci tohto materiálu pod názvom: *Prevencia v školskom prostredí - dokumenty.*

1.1 Realizátori prevencie v škole

„Primárnym realizátorom prevencie je školský podporný tím (ďalej „ŠPT“). Ak škola nemá ŠPT, tak je realizátorom učiteľ, prípadne iný pedagogický a odborný zamestnanec školy, zamestnanec podpornej úrovne 3. – 5. stupňa v rámci systému poradenstva a prevencie alebo externý subjekt.“¹

Koordinácia prevencie na školách prebieha primárne pod záštitou školského podporného tímu, pokiaľ má škola ŠPT. Ak škola nemá ŠPT, tak stanovuje školského koordinátora vo výchove a vzdelávaní. Vyberá ho vedenie školy z radov OZ alebo PZ na základe osobných a odborných predispozícií. Pri riešení spektra problémov dieťaťa a jeho najbližšieho sociálneho okolia je podstatná teda nie len spolupráca všetkých zamestnancov školy zapojených do preventívnych aktivít, ale aj priepustnosť a spolupráca školy a poradenských zariadení s inštitúciami a odborníkmi naprieč všetkými rezortmi.

Do spolupráce pri poskytovaní preventívnych aktivít v škole vstupujú v rámci rezortu školstva subjekty: **ZPP, VÚDPaP ako aj iné relevantné inštitúcie**: Úrad verejného zdravotníctva SR a regionálne úrady verejného zdravotníctva, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny; Polícia SR- (predovšetkým oddelenie prevencie), niektoré stavovské organizácie v zdravotníctve (napr. Slovenská komora zubných lekárov, Slovenský červený kríž). A taktiež **neštátne externé subjekty**, kde zaraďujeme: komunitné a nízkoprahové centrá, mimovládne neziskové organizácie, občianske združenia, a iné právne subjekty, ktoré sa podieľajú na výchove a vzdelávaní v oblasti prevencie.

„Pri koordinácii preventívnych aktivít v škole je veľmi dôležitá komunikácia s realizátormi prevencie z radov zamestnancov školy (PZ/OZ), ale tiež komunikácia s externými subjektmi, ktoré realizujú spolu so školou preventívne aktivity. Dôležitá je participácia **na overovaní odbornej spôsobilosti poskytovateľov aktivít** v spolupráci s relevantnými subjektmi ako Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky; zariadenia poradenstva a prevencie a Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie“.¹

¹ Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania v škole, Sprievodný materiál k podpornému opatreniu (2023)

2. Stratégia prevencie rizikového správania – obsah a fázy

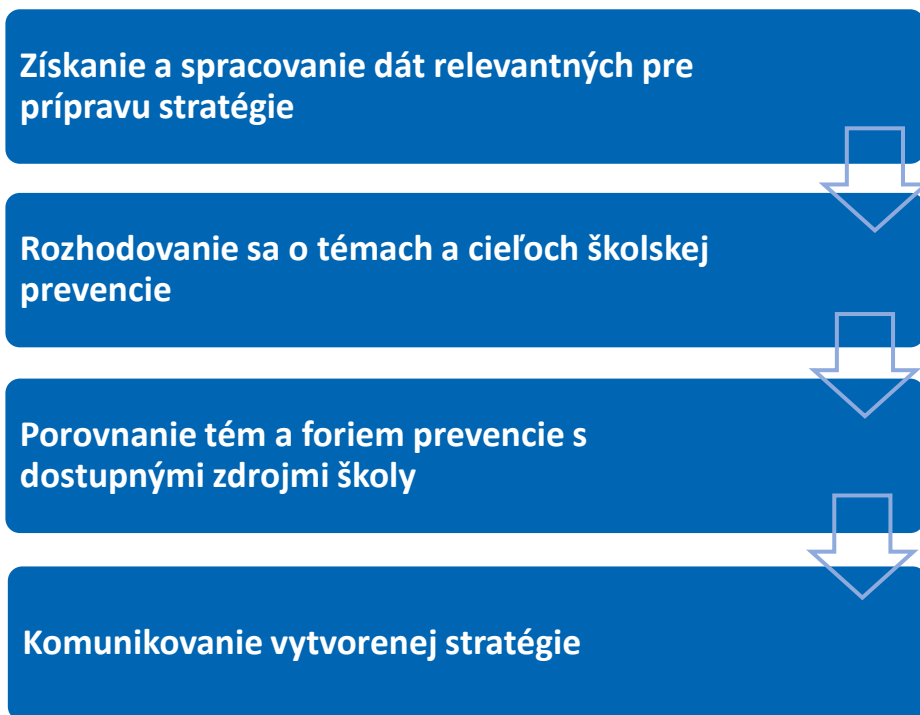
Dokument „Východiská k tvorbe stratégie školy v prevencii rizikového správania detí a žiakov“ (2009) odporúča zahrnúť do obsahu preventívnej stratégie školy nasledujúce prvky, na ktoré je vhodné myslieť aj v jednotlivých krokoch prípravy.

- Filozofia školy
- Cieľ (dlhodobý – všeobecnejšia úroveň, krátkodobý – viac konkretizovaný) prevencie
- Analýza prostredia školy – základné údaje
- Zodpovednosť (v nadväznosti na analýzu) – konkrétne úlohy a osoby
- Témy prevencie – ich zakomponovanie do výchovno-vzdelávacieho procesu (konkrétne témy a konkrétne predmety/vzdelávacie oblasti)
- Školské pravidlá – definovanie, práva, povinnosti, riešenie, kontrolné opatrenia, kontakty, poradenské služby
- Cílené vzdelávanie, tréningy – žiaci, pedagogickí zamestnanci
- Cílené preventívne aktivity a programy (časový plán)
- Možnosti minimalizácie rizikového správania v prostredí školy
- Mimoškolské aktivity
- Dokumenty a legislatíva (napr. metodické usmernenia...)
- Zoznam (vybraných) informačných zdrojov (knižných, internetových)

Tieto prvky sú reflektované aj v prílohe „Návrh štruktúry školského dokumentu stratégia prevencie rizikového správania“, ktorý je na strane 33.

Tvorba stratégie je rozvrhnutá do štyroch fáz, ktoré na seba nadväzujú a **nie je možné ich preskočiť**:

- I. **V prvej fáze škola získava dáta** potrebné na rozhodovanie sa o cieľoch a témach školskej prevencie. Zdrojmi sú **výskumy** realizované na medzinárodnej aj národnej úrovni, **databázy, štatistické ročenky**, dáta získané na úrovni mesta, obce, školy a rovnako názory a postoje žiakov, ich ZZ, PZ a OZ školy a OZ zariadení poradenstva a prevencie (podporná úroveň tretieho stupňa). **Najväčšiu váhu majú dáta získané na úrovni triedy a školy.**
- II. **V druhej fáze si škola definuje témy** a jasné a realistické **ciele** školskej prevencie na vopred vybrané obdobie, napr. najbližších 3-5 rokov (príp. 2-3 roky). Stanoví si ich na základe výstupov zo získaných dát. Tieto ciele sú následne rozdelené do kratších čiastkových cieľov.
- III. **V tretej fáze** krátkodobé aj dlhodobé ciele **porovná s dostupnými** personálnymi, materiálnymi a informačnými **zdrojmi**. Na základe toho si potvrdí **reálnosť dosiahnutia stanovených cieľov**, prípadne zdroje prehodnotí a nastaví ich podľa stanovených cieľov.
- IV. Vo štvrtej fáze poverení zamestnanci školy zostavia **text stratégie, vedenie školy ju prerokuje so zriaďovateľom a s radou školy a následne jej obsah komunikujú žiakom a ich zákonným zástupcom** (napr. formou zverejnenia na webovej stránke školy).

2.1. Prvá fáza prípravy: Získanie a spracovanie relevantných dát

Cieľom je získať podklady a dáta relevantné na rozhodnutie sa o preventívnych témach, ktoré sú pre školu najdôležitejšie. Odporúčaným východiskom komplexnej stratégie je analýza podmienok a prostredia konkrétnej školy v kontexte celospoločenských zmien a trendov v školskej populácii, na základe čoho škola získa podklady na prípravu stratégie. Dôležité je, aby do procesu analýzy boli zapojení všetci relevantní aktéri a jej dôležitosť bola presne definovaná a podporovaná vedením školy.

Dáta by mali vo finálnej stratégii slúžiť ako odpovede na otázky:

- **Prečo si škola stanovila práve tieto ciele a nie iné?**
- **Z čoho vychádzajú autori stratégie?**
- **Sú k tomu dostupné dáta vzťahujúce sa k danej cieľovej skupine?**

Zber dát týkajúci sa potrieb detí a ich rodín na Slovensku realizuje samostatne viac rôznych inštitúcií, pričom tieto aktivity je možné rozdeliť do troch základných kategórií:

Prvou kategóriou sú medzinárodné (najmä vedeckovýskumné) projekty s participáciou Slovenska: Pre túto (a rovnako aj pre druhú) kategóriu platí, že poskytujú reprezentatívne, validné výsledky, ktoré nie sú postavené na náhode, nemenia sa v krátkom čase alebo v závislosti od lokality. Patria sem napr.:

1. Health Behaviour in School Aged Children (HBSC) je medzinárodná štúdia o zdraví a so zdravím súvisiacim správaní, 11-, 13- a 15-ročných školákov, ktorá sa uskutočňuje v spolupráci so Svetovou zdravotníckou organizáciou v 50 krajinách už 40 rokov. Jej cieľom je monitorovať zdravie a so zdravím súvisiace správanie školákov v ich sociálnom kontexte. Každé štyri roky sa

do štúdie zapojí približne pol milióna školákov s cieľom získať údaje umožňujúce porovnať situáciu v krajinách a sledovať aktuálnu situáciu a trendy v živote školákov. Opisuje viac ako 200 ukazovateľov a v približne polovičke ukazovateľov ponúka i sledovanie zmien za uplynulých 8 rokov. V kapitole o zdraví autori približujú zdravotné ťažkosti, spánok, ústne zdravie a duševné zdravie školákov. Kapitola o zdravie podporujúcom sa správaní mapuje nutričné správanie, hodnotenie postavy a diéty, voľnočasové aktivity, úrazy a telesnú zdatnosť. V kapitole o škole nájde čitateľ informácie o prežívaní školských situácií, spolužiakoch, učiteľoch, podpore vo vzdelávaní, zdravotnej gramotnosti, participácii školákov na rozhodovaní v škole a o školskom prostredí. Do kapitoly o rodine sú zahrnuté ukazovatele rodinného zázemia, vzťahov v rodine, spoločných aktivít a pravidiel, do kapitoly o rovesníkoch informácie o prežívanej sociálnej opore od rovesníkov a skúsenostiach s romantickými vzťahmi, ale aj o užívaní psychoaktívnych látok, násilnom správaní, šikanovaní a využívaní moderných technológií. Posledná kapitola je venovaná školákovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (Zdroj: Tlačová správa. Národná správa o zdraví a so zdravím súvisiacim správaní školákov v ich sociálnom kontexte). Dostupné online na: https://hbcslovakia.files.wordpress.com/2023/09/hbcs_ts_narodna-sprava-o-zdravi-a-so-zdravim-suvisiacom-spravani-skolakov.pdf)

HBSC Slovensko: <https://hbcslovakia.com/>

Národná správa za roky 2021/2022: <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2023/lf/socialne-determinanty-zdravia-skolakov.pdf>

2. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) – Európsky školský prieskum o alkohole a iných drogách ponúka dáta o rizikovitom správaní a užívaní drog u adolescentov vo veku 15 – 16 rokov. Cieľom ESPAD je získať porovnateľné informácie o užívaní legálnych a nelegálnych drog u európskej mládeže. Na Slovensku sa tento prieskum vykonáva u žiakov vo veku od 15 – 16 do 18 – 19 rokov. V SR projekt využíva akronym TAD (Tabak, Alkohol, Drogy). V záverečnej správe z prieskumu je možné nájsť hlavné epidemiologické údaje a ich trendy v uvedenej populácii.

Stránka ESPAD: <https://data.espad.org/>

Databáza dokumentov ESPAD: <http://espad.org/reports-documents>

Správa ESPAD z roku 2019: http://espad.org/sites/espad.org/files/2020.3878_EN_04.pdf

Správa TAD z roku 2018: https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2019/06/Zav_Sprava_TAD2018_def.pdf

3. EU Kids Online je medzinárodný výskum, ktorý sa zameriava na aktivity, príležitosti a riziká detí a dospievajúcich v online prostredí vo veku 9 – 17 rokov. Skúma používanie internetu a online aktivity a skúsenosti s potenciálnymi online rizikami: negatívnou skúsenosťou na internete vo všeobecnosti, online agresiou a kyberšikanovaním, sexuálne explicitnými obsahmi na internete, sextingom, stretávaním sa s neznámymi ľuďmi, škodlivými obsahmi na internete či zneužitím osobných informácií a excesívnym používaním internetu. Výskum EU Kids Online sa vo väčšine európskych krajín prvýkrát uskutočnil v roku 2010. Slovenská republika sa do výskumu zapojila v roku 2018.

Stránka EU Kids online, správy v časti Reports and findings: <http://www.eukidsonline.net/>

Druhou kategóriou môžu byť slovenské databázy s pravidelným/periodickým zberom dát:

1. Centrum vedecko-technických informácií (zdroj: www.cvtisr.sk): „Oddelenie prevencie a výskumov v oblasti mládeže realizuje výskumné úlohy v oblasti ľudských práv, násilia na deťoch, extrémizmu, prevencie kriminality a závislostí vyplývajúcich z uznesení vlády SR a z požiadaviek MŠVVaM SR. Ich cieľom je monitorovať aktuálnu situáciu a na základe zistených skutočností MŠVVaM SR navrhuje efektívne opatrenia v uvedených témach vzdelávacej politiky.“

https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/vyskumy-a-prevencia/vyskumy-prieskumy-a-analyzy.html?page_id=41196

„Oddelenie prevencie a výskumov v oblasti mládeže (tiež – pozn. autora) realizuje celoslovenské reprezentatívne sociologické výskumy v oblasti vzdelávania a uplatňovania ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí, výchovy k ľudským právam a multikultúrnej výchovy, konzumácie legálnych a nelegálnych drog a životného štýlu, s cieľom komparácie získaných výsledkov s predchádzajúcimi zisteniami, tvorby časových radov a vývojových trendov v predmetnej problematike.“

https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/vyskumy-a-prevencia/vyskumy-mladeze.html?page_id=10281

Časopis Prevencia „je informačný bulletin zameraný na prevenciu sociálno-patologických javov v rezorte školstva. Je určený odbornej verejnosti a jeho cieľom je zabezpečiť prenos informácií medzi odborníkmi v predmetnej oblasti.“ Prináša prehľad výskumov a prieskumov na celoslovenskej úrovni, ale aj rozsahom menšie, regionálne a/alebo špecificky zamerané prieskumy.

https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/vyskumy-a-prevencia/casopis-prevencia.html?page_id=10276

2. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP)

<https://vudpap.sk/hlavne-cinnosti/vyskum/>

3. Národné centrum zdravotníckych informácií (NCZI) každoročne vydáva **Zdravotnícku ročenku SR**, ktoré poskytujú štatistický prehľad o zdravotníctve a zdravotnom stave obyvateľstva. Ročenka obsahuje tabuľky s ukazovateľmi zachytávajúcimi stav za jeden rok a tiež vývojový rad súhrnných ukazovateľov za päťročné časové obdobie.

Ročenka:

https://www.nczisk.sk/Statisticke_vystupy/Zdravotnicka_rocenka/Pages/default.aspx

Tematické štatistické výstupy:

https://www.nczisk.sk/Statisticke_vystupy/Tematicke_statisticke_vystupy/Pages/default.aspx

Z nich je možné využiť najmä časti: psychiatrická starostlivosť vrátane pedopsychiatrie, drogová závislosť – liečba užívateľa drog a samovraždy a samovražedné pokusy.

Tretou kategóriou zdrojov sú krátkodobé/jednorazové výskumy, prieskumy, sondáže ako súčasť rôznych projektov či iných aktivít súvisiacich s uvedenou témou – vrátane dát priamo

zo školy alebo regiónu. Medzi takéto zdroje môžu patriť aj diplomové, rigorózne, doktorandské práce a pod.

Dáta zo školy: Lokálnym zdrojom údajov môžu byť aj prieskum či depistáž realizované v škole pedagogickým alebo odborným zamestnancom, pričom je však dôležité myslieť na validitu a reliabilitu (t. j. hodnovernosť) použitého meracieho nástroja. Svojpomocne zostavené dotazníky zriedka prinesú kvalitné odpovede na položené otázky a môžu byť ovplyvnené aktuálnou náladou respondentov, ich vzťahom k examinátorovi (t. j. osoba, ktorá dotazník administruje), subjektívne skresleným pohľadom respondentov, nedostatočným porozumením položeným otázkam atď.

Kvalitným zdrojom môže byť aj individuálny či skupinový diagnostický rozhovor so žiakmi a/alebo ich zákonnými zástupcami, prípadne v kombinácii so sociometriou a s niektorým zo štandardizovaných diagnostických nástrojov. Ako uvádza obsahový štandard pre diagnostickú činnosť: „Vlastný diagnostický rozhovor je základnou, no zároveň jednou z najťažších diagnostických metód, hoci býva podceňovaný pre zdanlivú ľahkosť a nevedeckosť. Musí mať formu pokojnej a trpezlivej konverzácie. Rozhovor s detským klientom má svoje špecifiká. ... Rozhovor je vedený nedirektívne, s rešpektovaním spontaneity dieťaťa/žiaka. Diagnostickým rozhovorom sa získavajú informácie o názoroch, postojoch, prianiach a obavách, o vnútornom svete dieťaťa/žiaka, ktoré sa nedajú získať pozorovaním.“ **Odporúčame, aby diagnostický rozhovor viedol OZ školy alebo ZPP.** Získané údaje potom sumarizuje koordinátor ŠPT (ak je v škole zriadený) alebo OZ školy.

Očakávaným výstupom uvedených zdrojov je prehľad o trendoch v detskej/žiackej populácii, komparácia dát v jednotlivých vekových kategóriách so zohľadnením miestnych špecifik, čím škola získa prehľad napr. o výskyte prípadov šikanovania na celoslovenskej úrovni medzi žiakmi druhého stupňa základnej školy a bude vedieť predpovedať trend výskytu. (Počet prípadov za posledných 5 – 10 rokov klesá? Stúpa? Je približne rovnaký?) Na základe porovnania a v kombinácii s informáciami od vlastných PZ a OZ, žiakov a ich ZZ (získaných napr. skríningom, kvalitatívnym zberom a pod.) si potom bude vedieť analyzovať úspešnosť doterajších opatrení v tejto oblasti a naplánovať ich do budúcnosti.

2.2. Druhá fáza prípravy: Rozhodovanie sa o témach a cieľoch školskej prevencie

Na základe získaných dát sa škola rozhoduje, **ktorým témam sa bude venovať.** Pri plánovaní cieľov stratégie autori berú do úvahy východiskový stav v danej oblasti v konkrétnej škole, pričom vychádzajú zo všeobecne dostupných dát doplnených presnejšími internými, alebo regionálnymi zdrojmi, ak sú dostupné.

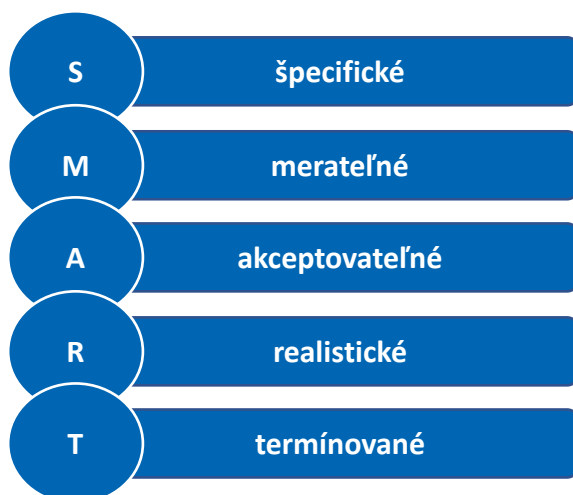
Zostavovateľom stratégie sa môže zdať, že tém s rovnakou dôležitosťou je viacero. V tomto kroku je dôležité si zrealizovať vlastné možnosti a vybrať si z nich tie, ktorým škola prideliť prioritu. Ako východisko slúži aj obsahový štandard Odborná činnosť prevencia rizikového správania, škola si ako prioritné môže určiť aj iné témy, ktoré sa v štandarde neuvádzajú. **Preventívnymi programami je možné naplniť aj ciele ŠVP.** Riaditeľ teda môže do stratégie zahrnúť oblasti, ktoré sú v súlade s cieľmi ŠVP. **Odporúčame, aby riaditeľ (škola) zahrnula do stratégie špecificky oblasti rozvoja životných zručností - sociálnej a emocionálnej gramotnosti** (napr. sebareguláciu).

Tvorba cieľov stratégie prevencie

Ciele môžu byť:

- **Krátkodobé:** sú zásadnou súčasťou tvorby Stratégie a mali by byť konkrétne pre dané cieľové skupiny
- **Dlhodobé:** majú skôr všeobecný charakter a sú časovo náročné.

„Podľa modelu SMART majú byť ciele preventívneho programu:

Je veľmi dôležité uvedomiť si, že krátkodobé aj dlhodobé ciele stratégie musia byť jasné a realistické. Škola by si ich mala stanoviť tak, aby ich dokázala dosiahnuť, pričom má mať jasne definované personálne, informačné a materiálno-technické zdroje. Je dôležité myslieť aj na kompetencie a zodpovednosť rodičov, ktorých výchovné pôsobenie má dopĺňať preventívne činnosti vykonávané v školskom prostredí. **Ciele ako „škola bez drog a násilia“ alebo „nulový výskyt rizikového správania“ nie sú ani realistické, ani rozumné, a nevedú k zmysluplnému výsledku.** Primeranosť a zmysel pre realitu sú všeobecnými, základnými predpokladmi, z ktorých je potrebné vychádzať.“²

Ako špecifikovať ciele prevencie

Pri špecifikácii cieľov pomôžu nasledovné otázky:

- **Čo chceme dosiahnuť?**
- **O koľko chceme znížiť výskyt konkrétneho rizikového správania?**
- **Ako rýchlo, resp. dokedy?**

Je pritom dôležité uvedomiť si, **že nulový výskyt prejavov rizikového správania je takmer vždy nereálny**, čo treba aj komunikovať navonok verejnosti.

² (Miovský et al., 2021)

Pre špecifikáciu cieľov je zároveň dôležité urobiť nasledovné rozhodnutia:

- **kto bude primárna cieľová skupina**, teda ktorej vekovej kategórii, triede, skupine žiakov³ je potrebné venovať sa v prvom rade. Je možné, že škola nemá interné ani externé zdroje na to, aby sa mohla rovnocenne venovať každému žiakovi školy. Ako základný dokument pri plánovaní obsahu krokov vo vzťahu k jednotlivým vekovým kategóriám žiakov slúži obsahový štandard Odborná činnosť prevencia rizikového správania (viď kapitola „Použitá literatúra“). V súlade s ním nastavujú autori cieľové kompetencie žiakov.
- **koľko hodín bude škola venovať jednotlivým témam** týždenne, mesačne či ročne, a aké zmeny je dôležité zabezpečiť v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.
- **ktorý zamestnanec bude zodpovedný za koordináciu** preventívnych aktivít pre žiakov a ktorý za koordináciu aktivít pre ZZ. Bude sa tomu venovať v rámci svojej bežnej činnosti, alebo pôjde o prácu vykonávanú nadčas? Ideálne je, ak koordináciu preberá koordinátor ŠPT, ak je v škole zriadený.
- **kto bude zodpovedný za výber externých aktérov**, v súlade s kvalitatívnymi kritériami preventívnych činností? Kto bude zabezpečovať kontakt s nimi? Kto zabezpečí napr. informované súhlasy, ak sú potrebné? Bude sa tomu venovať v rámci svojej bežnej činnosti, alebo pôjde o prácu vykonávanú nadčas? Rovnako ako v predchádzajúcom bode pokladáme za ideálne, ak koordináciu preberá koordinátor ŠPT, prípadne iný člen ŠPT.

Pri tvorbe cieľov je zároveň potrebné definovať, ako budú vyhodnocované, **tzn. kedy bude škola merať posun v meraných oblastiach a akým spôsobom? Ako budeme vedieť, že sme splnili svoje ciele?**

Zapojenie zákonných zástupcov do tvorby a plnenia cieľov prevencie

Kvalitné ciele počítajú so zapojením ZZ a rodín žiakov do spolupráce. Dôležité je premyslieť si realistický spôsob a mieru ich zapojenia. **Príliš veľa aktivít pre ZZ alebo, naopak, ich nedostatočné informovanie nepodporia účinok aktivít vykonávaných so žiakmi.** Vhodné je zaradiť napr. nasledovné oblasti aktivít²:

- informačný servis pre ZZ – okrem informácií o filozofii a cieľoch školy v oblasti preventívneho pôsobenia aj adresár poskytovateľov služieb s ohľadom na problematiku rizikového správania a pod.,
- priama účasť ZZ na školskej stratégii prevencie rizikového správania, kvalitná práca triednych učiteľov smerom k ZZ, školské akcie určené pre ZZ s ich deťmi a funkčnosť poradenského systému školy,
- odborná pomoc ZZ v oblasti výchovy a vzdelávania, besedy so ZZ žiakov o vybranom probléme a psychologické, sociálno-pedagogické a špeciálno-pedagogické poradenstvo.

³ v prípade, že bude cieľovou skupinou len určitá skupina žiakov, nie je možné výkon preventívneho programu zaradiť do učebných osnov.

² Miovský et al. (2021)

Takto definované ciele sú následne rozkrokované maximálne na jednotlivé polroky. Je dôležité myslieť na to, že na plnenie cieľov vplyva aj celkový kontext školy. Všeobecné podmienky na naplnenie cieľov v oblasti prevencie v škole sú:

1. Celková filozofia školy, ktorá vychádza z podpory zdravia neohrožujúceho životného štýlu – škola, ktorá v praxi vytvára nevyhnutné podmienky na uplatňovanie prevencie. Základom je garantovanie bezpečného prostredia a efektívneho procesu výchovy a vzdelávania orientovaného na žiaka.
2. Profesionálna zdatnosť každého pedagogického, odborného aj nepedagogického zamestnanca školy, ktorý je odborne pripravený v uplatňovaní kompetenčného prístupu pri vzdelávaní a sociálno-psychologicky nastavený tak, aby dokázal pozitívne vplyvať na kognitívny a osobnostný rozvoj žiaka.
3. Spoločná zodpovednosť rodiny, orgánov sociálno-právnej ochrany detí, zariadení poradenstva a prevencie, zriaďovateľov, samospráv aj ostatných aktérov školskej prevencie. V neposlednom rade je potrebné zabezpečenie adekvátnej odbornej (a osobnosť rozvíjajúcej) pre- a postgraduálnej prípravy PZ a OZ a zabezpečenie optimálnych podmienok na realizáciu prevencie v praxi zo strany inštitúcií školskej politiky.⁴

2.3. Tretia fáza: Porovnanie tém a foriem s dostupnými zdrojmi

V tomto kroku zostavovatelia stratégie hľadajú zdroje na aplikáciu vybraných tém prevencie. Uvažujú pritom nad zdrojmi na:

- **personálne pokrytie tém (P)**
- **nad dostupnými informačnými zdrojmi (I)**
- **a materiálnymi zdrojmi (M)**

To sa zvyčajne deje na základe odpovedí na otázky:

1. (P) Má škola zamestnaného školského psychológa a/alebo sociálneho pedagóga v škole ako zamestnancov, ktorí majú realizáciu prevencie rizikového správania priamo v náplni práce?
2. (P) Ak áno, koľko zo svojho pracovného času sú schopní prevencii venovať a koľko času je na to potrebné?
Pri tom je dôležité uvedomiť si, či ide o OZ s čiastočným alebo 100 % úväzkom; či ide o začínajúceho alebo minimálne samostatného OZ; či má OZ skúsenosti s danou témou; či má a aké má absolvované dlhodobé zážitkové vzdelávanie v prevencii a pod. V prípade, že OZ zároveň pôsobí ako koordinátor ŠPT a bude sa súčasne venovať príprave a realizácii Stratégie prevencie, je potrebné to brať do úvahy.
3. (P) Ak nie, je prevenciu vo vybraných témach schopné zabezpečiť ZPP? V akom rozsahu?
4. (P) Ktoré z tém sú schopní pokryť PZ školy?
Pritom rovnako, ako pri OZ, je dôležité uvedomiť si ich skúsenosti s danými témami, absolvovanie dlhodobých zážitkových vzdelávaní v prevencii, ich skúsenosti s danou témou, iné pracovné vyťaženie inou výchovno-vzdelávacou činnosťou a pod. Pri PZ je

⁴ Východiská k tvorbe stratégie školy v prevencii rizikového správania detí a žiakov (2019)

dôležité myslieť aj na to, že pri kvalitne vykonávanej prevencii, ktorá vedie k zmene, resp. ovplyvňovaniu postojov, často pracujeme s pocitmi, prežívaním žiakov a ich nehodnotiacim prijatím. PZ môže byť v pozícii, keď k nemu nemajú žiaci dostatočnú dôveru, lebo ho môžu vnímať predovšetkým ako toho, kto ich hodnotí a klasifikuje.

5. (P) Ak je možné zabezpečiť realizáciu prevencie internými zamestnancami školy len čiastočne, v obmedzenom rozsahu a forme a nie je to možné ani prostredníctvom ZPP: aké externé subjekty si prizve škola na spoluprácu? V súvislosti s nimi sa pýtame, do akej miery spĺňajú kvalitatívne kritéria preventívnej činnosti podľa kapitoly 3 tohto dokumentu, Kvalitatívne kritériá preventívnej činnosti.

Dbáme na to, aby organizácia garantovala, že pri svojej činnosti zabezpečí princípy a ciele výchovy a vzdelávania uvedené v školskom zákone (v zmysle § 3, § 4 a § 151), z nich najmä:

- príprava na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
 - úcta k ľudským právam a základným slobodám a zásadám ustanoveným v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj úctu k zákonom a osobitne vzťah k prevencii a zamedzeniu vzniku a šírenia kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
 - zákaz činnosti politických strán a politických hnutí a ich propagácia a pod.
6. (I) V prípade, že bude prevencia zabezpečená internými personálnymi zdrojmi školy, berú zostavovatelia stratégie do úvahy aj dostupnosť potrebných informačných zdrojov.

V ideálnom prípade je preventívny program alebo metodika už zostavená a pripravená vrátane všetkých pracovných listov, podnetového materiálu, príručky pre lektora a pod. **Škola pritom uprednostňuje výber z už overených programov pripravených odborníkmi pôsobiacimi v prevencii.** Ideálne vyberá také, ktoré odporúča MŠVVaM SR alebo niektorá z priamo riadených organizácií (a/alebo sú uvedené v sprievodnom materiáli k podpornému opatreniu Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania). Ideálne je aj, ak v škole pracuje PZ alebo OZ, ktorý má na jej použitie vzdelanie či výcvik (ak je to potrebné), prípadne má s podobným programom/metodikou skúsenosť a vie preto posúdiť, do akej miery korešponduje s vybranými školskými témami prevencie.

Ak preventívny program alebo metodiku škola nemá k dispozícii, rozhodne sa, akým spôsobom si ju zabezpečí, a odpovedá si na otázky: Je možné takýto program, aktivitu, metodiku získať bezplatne, prípadne ho zakúpiť? (M) Je na to potrebné absolvovať vzdelávanie u autora? Ak neexistuje, kto ho zostaví? (P) Má niektorý zo zamestnancov školy skúsenosť so zostavovaním na mieru pripravených preventívnych programov alebo metodík? Ak nie, má takúto skúsenosť ZPP a vedia jeho zamestnanci škole pomôcť?

7. (M) Aké iné zdroje sú potrebné na realizáciu prevencie? Má škola priestorové podmienky na zabezpečenie realizácie preventívneho programu? Má materiálno-technické zabezpečenie potrebné na jeho realizáciu? Je schopná pokryť finančné náklady potrebné na nákup licencie na preventívny program/metodiku, na vzdelávanie zamestnancov, na úhradu externému poskytovateľovi, na nákup pomôcok alebo

techniky a pod.? Je škola schopná pokryť finančné náklady potrebné na to, aby do pracovného pomeru prijala zamestnanca, ktorý bude mať v náplni práce realizáciu prevencie (školského psychológa alebo sociálneho pedagóga)? Ak ich škola nemá, z akých zdrojov je možné tieto finančné prostriedky získať? Je aktuálne vyhlásený grant, výzva či iný mechanizmus financovania vhodný na pokrytie týchto nákladov?

V prípade, že škola nemá dostupné zdroje, zostavovatelia stratégie sa vracajú k predchádzajúcemu kroku a znovu sa rozhodujú o témach, pričom môže dôjsť k zredukovaniu tém, ale zároveň škola zintenzívni frekvenciu realizácie a rozšíri formy, napr. sa nebude zameriavať na 5 tém, ale vyberie si 2 – 3, ktorým sa vie reálne venovať. Nie je vhodné realizovať prevenciu za každú cenu aj pri nedostatku kvalifikovaných zamestnancov, zodpovedajúcich priestorov, pri nedostatočných informáciách o externom poskytovateľovi a pod. – pozrite tiež kapitolu 4.3. Návrh štruktúry školského dokumentu Stratégia prevencie rizikového správania.

2.4. Komunikovanie vytvorenej stratégie

Počas tvorby stratégie a aj neskôr po jej úspešnom dokončení je dôležité komunikovanie jej obsahu. To prebieha troma smermi:

- smerom k tým interným zamestnancom školy, ktorí sa nepodieľali na jej tvorbe,
- smerom k zákonným zástupcom žiakov,
- smerom k zriaďovateľovi, ak sa priamo nezapojil do jej tvorby, napr. vo forme prerokovania zabezpečenia potrebných personálnych alebo materiálnych zdrojov.

Na začiatku a v priebehu tvorby prebieha interná komunikácia so zamestnancami školy, ktorí sa nepodieľajú na jej tvorbe. Vedenie školy v tejto fáze vysvetlí cieľ a spôsob jej prípravy, zodpovednosť jednotlivých zamestnancov a možnosť dobrovoľne sa podieľať na jej príprave.

Po ukončení tvorby zamestnanec zodpovedný za komunikáciu zabezpečí zverejnenie informácie na webovej stránke školy, prostredníctvom EduPage a oboznámi s obsahom stratégie interných zamestnancov školy.

Riaditeľ školy tiež určí zamestnanca, ktorý bude zodpovedný za odpovede na otázky zákonných zástupcov.

3. Kvalitatívne kritériá preventívnej činnosti v škole

Zodpovedným prístupom školy k plánovaniu a realizácii preventívnej činnosti, starostlivým výberom preventívnych programov a aktivít, ktoré zohľadňujú potreby školy, ale aj dohliadaním na odbornú spôsobilosť realizátorov prevencie dochádza k výraznému zvyšovaniu kvality, efektivity a bezpečnosti prevencie v škole. Všetky uvedené aspekty sú totiž kľúčové pre podporu kvality prevencie rizikového správania a podpory duševného zdravia detí a mládeže.

Pre samotné školy resp. PZ/OZ zamestnancov a vedúcich PZ/OZ zapojených do prevencie v škole je často náročné posúdiť relevantnosť verejne dostupných preventívnych aktivít a odbornú spôsobilosť poskytovateľa či realizátora týchto aktivít. Dostávajú sa do pozície, kedy je potrebné pri ich výbere venovať zvýšenú pozornosť pri overovaní obsahu, formy či zvolených metód. **Zodpovednosť** za zrealizované preventívne aktivity a programy v škole **nesie predovšetkým riaditeľ školy**. Zamestnanci školy sú spoluzodpovední, aby preventívne aktivity, ktoré sprostredkujú svojim žiakom boli bezpečné a účinné, a zároveň spĺňali určité kritéria kvality.

Na základe toho **odporúčame v procese plánovania preventívnej činnosti zvýšiť pozornosť pri výbere konkrétnych preventívnych programov a aktivít s cieľom predísť prípadnému nežiaducemu vplyvu ich neodbornosti, prípadne až škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na deti, žiakov a študentov škôl.**

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v tejto súvislosti vyvinul digitálnu platformu s názvom **ePoradenstvo** (viď v kapitole „Použitá literatúra“), ktorá bude na jednom mieste poskytovať školám a školským zariadeniam dostupné informácie o zásadách efektívnej prevencie a ponúkne vlastný katalóg preventívnych nástrojov, programov a metódik.

Podľa školského zákona vyplýva pre školy povinnosť, aby výchova a vzdelávanie v školách boli založené na určitých princípoch, cieľoch a podmienkach. Pre potreby dokumentu uvádzame tie, na ktoré je nutné pri spolupráci s externými subjektmi najviac prihliadať. S ohľadom na kvalitu a bezpečnosť poskytovaných preventívnych činností pre školy je preto nevyhnutné zabezpečiť a uplatňovať:

- § 3 Princípy výchovy a vzdelávania
 - príprava na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
 - posilnenie výchovnej stránky výchovno-vzdelávacieho procesu prostredníctvom všetkých vyučovacích predmetov, ale aj špecifickými výchovnými zamestnaniami zameranými na rozvoj citov a emócií, motivácie a záujmov, socializácie a komunikácie, na sebakontrolu a sebariadenie, na mravné hodnoty a tvorivosť,
 - zákaz poskytovania alebo sprístupňovania informácií alebo zneužívania informačných prostriedkov, ktoré by mohli viesť k narušovaniu mravnosti alebo k podnecovaniu k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti alebo k ďalším formám intolerancie.
- § 4 Ciele výchovy a vzdelávania
 - získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám a zásadám ustanoveným v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj úctu k

- zákonom a osobitne vzťah k prevencii a zamedzeniu vzniku a šírenia kriminality a inej protispoločenskej činnosti,
- pripraviť sa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti, v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
 - § 151 Ďalšie podmienky výchovy a vzdelávania
 - V školách a v školských zariadeniach sa zakazuje činnosť politických strán a politických hnutí a ich propagácia.
 - V školách a v školských zariadeniach sa zakazuje poskytovanie alebo sprístupňovanie informácií alebo zneužívanie informačných prostriedkov, ktoré by mohlo viesť k narušeniu mravnosti.

3.1. Prínosy a riziká spojené s výberom preventívnych programov a aktivít

Preverovanie a starostlivé zvažovanie adekvátnosti preventívnych programov a aktivít sú dôležitými aspektmi, ktoré napomáhajú k minimalizovaniu rizík pre školu a primárne pre deti, žiakov a študentov školy. V procese výberu preventívnych činností je preto dôležité nezabúdať aj na možné riziká a venovať im dostatočnú pozornosť.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame:

- **PRÍNOSY**, ktoré potencionálne prináša proces overenia a výberu preventívnych programov a aktivít poskytovaných neštátnym externým subjektom.
- **RIZIKÁ/DOPADY**, ktoré sú spojené s vynechaním overenia a výberu preventívnych programov a aktivít poskytovaných neštátnym externým subjektom.

Sme si vedomí, že uvedené prínosy a riziká nepredstavujú ich komplexný súhrn, avšak pre proces overovania a výberu preventívnych činností poskytovaných neštátnym externým subjektom a pre účely tohto dokumentu ich považujeme za dostatočné.

+ PRÍNOSY

ZABEZPEČENIE KVALITY PREVENČIE

Dostatok skúseností a odborných znalostí o prevencii môže napomôcť k úspešnej identifikácii rizikového správania v prostredí školy a znižovaniu jeho výskytu.

ZVÝŠENÁ ÚČINNOSŤ/EFEKTIVITA PREVENTÍVNYCH ČINNOSTÍ

Škola získava služby v rámci prevencie, ktoré sú účinné, resp. prínosné, a zodpovedajú jej potrebám - čo tiež napomáha k zvyšovaniu účinnosti preventívnych činností.

FLEXIBILITA PREVENTÍVNYCH PROGRAMOV/AKTIVÍT

Ponuka preventívnych činností je v súlade s konkrétnymi potrebami školy, prípadne externý subjekt dokáže reagovať na špecifické potreby školy.

Schopnosť externého poskytovateľa prispôbiť program tak, aby reflektoval na potreby školy môže maximalizovať prínos prevencie.

OCHRANA ŽIAKOV

Podpora ochrany žiakov pred negatívnymi vplyvmi a rizikami. Vytvorenie bezpečného a podporného prostredia žiakom prostredníctvom

- RIZIKÁ A DOPADY

OHROZENIE KVALITY PREVENČIE

Nedostatok skúseností a odborných znalostí v rámci poskytovania prevencie môže viesť k neúčinným alebo dokonca škodlivým výsledkom.

LIMITOVANÁ ÚČINNOSŤ/EFEKTIVITA PREVENTÍVNYCH ČINNOSTÍ

Preventívne programy/aktivity, ktoré sú nedostatočne vypracované, nemajú jasne popísaný cieľ, metódy a formy, atď. môžu mať limitovaný účinok na prevenciu daného rizikového správania. Škola nevie zaručiť kvalitu alebo účinnosť poskytovanej prevencie.

NEDOSTATOČNÁ PRISPÔSOBIVOSŤ PROGRAMOV/AKTIVÍT

Nie je možné posúdiť, či poskytované preventívne programy/aktivity adekvátne reagujú na potreby žiakov a zodpovedajú potrebám školy.

Nedostatok prispôsobenia a reflektovanie potrieb školy môže znížiť účinnosť preventívnych činností.

OHROZENIE ŽIAKOV - BEZPEČNOSTNÉ RIZIKÁ

Nezabezpečenie primeranej ochrany žiakov školy počas realizácie preventívnych programov/aktivít.

posilňovania ochranných faktorov a
zmierňovania rizikových faktorov.

Organizovanie preventívnych aktivít,
ktoré môžu predstavovať riziko
a ohrozenie žiakov prostredníctvom
neúčinných alebo rizikových
preventívnych programov/aktivít.

ZLEPŠENIE KLÍMY ŠKOLY

Vytvorenie pozitívnej klímy školy,
podpora vzťahov medzi žiakmi
samotnými a učiteľmi zároveň.
Pozitívny dopad na zlepšenie
prostredia pre všetkých.

NEGATÍVNY DOPAD A NARUŠENIE KLÍMY ŠKOLY

Preventívne činnosti, ktoré negatívne
ovplyvňujú vzťahy a spoluprácu žiakov
a učiteľov, môžu mať taktiež negatívny
dopad na aktuálnu klímu školy. Môže
dôjsť k narušeniu spolupráce
a vzťahov nielen v triede, ale aj
v prostredí školy.

KONTINUITA

Vhodne zostavené preventívne
programy/aktivity majú u žiakov
potenciál prenosu a využitia
rozvinutých zručností do budúcich
situácií spojených s možným rizikom.
Predpokladom je teda nielen
krátkodobá investícia ale aj
investovanie do ďalšieho života žiakov.

KRÁTKODOBÝ VPLYV

Orientácie externého subjektu len na
krátkodobý účinok preventívnych
aktivít môže mať negatívne dôsledky
na budúcnosť žiakov a mládeže.

Ak sú využívané nevhodné formy
a metódy, neposkytujú sa relevantné
a aktuálne informácie ohľadne
rizikového správania, žiaci nie sú
pripravení na zvládanie náročných
situácií spojených s rizikovým
správaním, v ktorých sa v budúcnosti
môžu ocitnúť.

Je potrebné zdôrazniť, že prevencia rizikového správania a podpora duševného zdravia a prevencie detí, žiakov a študentov má byť prioritou pre každú školu. Neoddeliteľnou súčasťou strategického plánovania preventívnych činností každej školy by mal byť proces overovania ich kvality, a to najmä v prípade, ak sú poskytované neštátnymi externými subjektmi. Pod preventívnou činnosťou rozumieme výber a realizáciu všetkých preventívnych programov a aktivít v škole. Najlepším záujmom školy má byť poskytnutie najlepšej novej podpory pre svojich žiakov, a zároveň maximálne možné minimalizovanie ohrozenia žiakov.

3.2. Čomu venovať pozornosť pri výbere preventívnych programov a aktivít?

Metodika na podporu kvality v prevencii - iPREV⁶, ktorá poskytuje informácie o kvalite a bezpečnosti v prevencii, uvádza znaky, na ktoré je vhodné sa zamerať pri výbere preventívnych programov. Pre potreby tohto dokumentu a pre jeho užívateľov sme vybrali niektoré z nich a odporúčame ich zvážiť nielen pri výbere preventívneho programu, ale taktiež pri výbere ostatných preventívnych aktivít - napr. preventívno-výchovne činnosti. **Pri výbere preventívnych aktivít sa zamerajte na tie, ktoré:**

- rozvíjajú schopnosti dôležité pre život a protektívne faktory a ponúkajú pozitívne alternatívy,
- sa orientujú na postoje a schopnosti, a nielen na odovzdávanie informácií,
- pracujú s menšími skupinami a nie s viac ako jednou triedou,
- sú interaktívne a podporujú aktívnu účasť žiakov a študentov počas jeho priebehu,
- majú jasný a štruktúrovaný program,
- reagujú na aktuálnu problematiku, s ktorou sa deti a dospelávajúci stretávajú,
- prešli aspoň základnou evaluáciou.

Pri výbere konkrétnych preventívnych programov je okrem vyššie spomenutých atribútov, dôležité sledovať oblasť zamerania preventívneho programu, a ďalej prihliadať na také kľúčové atribúty, ktoré definujú jeho komplexnosť, zacielenosť a adekvátnosť informácií, kontinuitu a dopad, kontinuitu a dopad pôsobenia či systematickosť. **Odporúčame preto klásť dôraz na nasledovné:**

**Komplexnosť
programu**

**Zacielenosť
a adekvátnosť
informácií**

**Kontinuita
a dopad pôsobenia
a systematickosť**

- Informácie, ktoré program poskytuje, by mali byť objektívne a zacielené adekvátne na vybranú cieľovú skupinu. Každý program by mal jasne definovať cieľovú skupinu, na ktorú sa zameriava, zohľadniť jej vek, sociokultúrne zázemie a iné špecifiká.
- Program by sa mal okrem informatívnej zložky zameriavať aj na kvalitu postojov a zmenu správania danej cieľovej skupiny. Súčasťou programu by malo byť získavanie relevantných sociálnych zručností a kompetencií potrebných pre život a zmenu želaného správania, ako napríklad posilňovanie reziliencie (psychickej odolnosti), skvalitňovanie sociálnej komunikácie, schopnosti riešiť problémy, a to sociálne primeraným spôsobom atď.

⁶ (Nováková E. et al., 2023)

- Program by mal klásť dôraz na interaktívnu zložku a aktívne zapojenie cieľovej skupiny. Vzhľadom na výrazný vplyv rovesníkov na utváranie názorov a postojov detí a mládeže, program by mal taktiež dbať na obsiahnutie peer (rovesníckych) prvkov v jeho obsahu/priebehu. To môže výrazne prispieť k zníženiu rizikového správania. Aktívna účasť a zapojenie detí do procesu a realizácie preventívnych programov, ich iniciatíva a spontánna výmena názorov a prežitých skúseností značne zvyšujú pravdepodobnosť úspešnosti týchto programov. Je tiež dôležité spomenúť, že by v tomto prípade realizátori programov mali skôr figurovať v úlohe facilitátora/moderátora ako prednášajúceho.
- Taktiež treba prihliadať na kľúčový aspekt úspešnej realizácie preventívnych činností, ktorým je vytváranie a udržiavanie dobrých vzťahov so žiakmi. Ak sú preventívne aktivity dlhodobé a stretnutí s triedou je viac, je väčšia pravdepodobnosť, že si žiaci vytvoria k realizátorovi vzťah a budú sa tak cítiť istejšie, bezpečnejšie a sú otvorenejší zdieľať svoje myšlienky, pocity a problémy. To umožňuje lepšie pochopiť ich potreby a prispôbiť preventívne činnosti konkrétnym situáciám a žiakom triedy.
- Z hľadiska kvality a dlhodobého dopadu preventívnej činnosti na cieľovú skupinu je najefektívnejšou formou využitie komplexného dlhodobého alebo prípadne strednodobého preventívneho programu. Uvedomujeme si však, že vzhľadom na rôzne faktory, ktoré vstupujú do výchovno-vzdelávacieho procesu a vyťaženosť školy a OZ/PZ sa častejšie v bežnej praxi využívajú preventívne aktivity krátkodobého charakteru. V prípade, že sa rozhodnete pre využitie krátkodobej aktivity, odporúčame prehodnotiť, či preventívna aktivita zohľadňuje kritéria vypovedajúce o jej kvalite.
- Použitie vhodne zvolených metód v programe zvyšuje kvalitatívnu úroveň a odbornosť preventívnych aktivít, zefektívňuje proces realizácie a výrazne prispieva k naplneniu stanovených cieľov preventívneho programu/aktivity. Pre optimalizáciu a efektívnosť realizovanej prevencie sa odporúča spojenie a prepojenie viacerých metód, čím sa zabezpečuje aj širší záber pôsobenia na úroveň rozvoja vedomosti – zručnosti – kompetencie.

3.3. Kľúčové kritériá efektívneho preventívneho programu

Ako pomôcku vo výberovej fáze preventívneho programu uvádzame **zoznam kľúčových kritérií vypovedajúcich o kvalite zvoleného programu**:

ČO?	<p>Čo program ponúka?</p> <p>Prečo je program určený vybranej cieľovej skupine?</p>
<p>Základné informácie o programe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Názov programu • Autor programu alebo poskytovateľ 	

<ul style="list-style-type: none"> • Oblasť zamerania prevencie • Stručný popis programu/anotácia a zdôvodnený zámer jeho tvorby.
<p>Ciele programu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sú jasne definované hlavné a čiastkové ciele programu. • Sú špecifikované dlhodobé a krátkodobé ciele programu. • Ciele programu sú nastavené realisticky. • Ciele sú vo vzťahu k zvolenej cieľovej skupine a časovom horizonte dosiahnuteľné.
<p>Obsah a témy jednotlivých stretnutí</p> <ul style="list-style-type: none"> • V programe je uvedená prehľadná štruktúra obsahu a témy jednotlivých stretnutí. • Priebeh programu je systematicky koncipovaný tak, aby jednotlivé podtémy na seba logicky nadväzovali. • Program využíva pozitívne modely a príklady dobrej praxe.
<p>Teoretické východiská programu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sú popísané teoretické východiská a výskumné zistenia, z ktorých autor vychádza.

PRE KOHO?	<p>Pre koho je program určený?</p> <p>Aké špecifické potreby a problémy danej skupiny program rieši?</p>
<p>Cieľová skupina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Program má zadanú cieľovú skupinu, pre ktorú má byť realizovaný (vek, pohlavie, etnická príslušnosť, demografické a sociokultúrne charakteristiky, výchovno-vzdelávacie potreby). • Program je prispôbený potrebám cieľovej skupiny a zároveň je adekvátne zdôvodnené prečo. 	

KTO?	Kto má program realizovať?
Personálne zabezpečenie	

- Program uvádza, základné informácie o realizátoroch/lektoroch a mieru zapojenia PZ/OZ školy (vzdelanie a dĺžka praxe v prevencii, počet lektorov na počet žiakov).
- Program uvádza, ak je na jeho realizáciu potrebné odborné, špecifické školenie, výcvik.

NA ČO NEZABUDNÚŤ?

Boli uskutočnené všetky kroky, ktoré predchádzajú úspešnej implementácii programu (mapovanie potrieb, diagnostika, depistáž, vyhodnotenie bezpečnosti a možných rizík atď.)?

Kontraindikácia/ obmedzenia

- Program počíta s možnými limitáciami a zohľadňuje jednotlivcov/cieľové skupiny, ktoré nie je vhodné zapájať.
- Program ponúka prípadné možnosti ako ťažkosti/limitácie zvládať.

Diagnostika/depistáž

- V programe je v prípade potreby uvedená nutnosť realizácie diagnostiky (pred zahájením/po jeho ukončení) a zároveň sú uvedené konkrétne nástroje potrebné na jej realizáciu.

Evalvácia

- Program počíta s evalvačnými nástrojmi na overenie želanej zmeny (či a do akej miery boli ciele dosiahnuté v určenom časovom úseku).
- Program popisuje možnosti evalvácie v priebehu procesu (napríklad ústna/písomná forma evalvácie od účastníkov v rámci záverečného zhrnutia programu, miera naplnenia očakávaní, prehodnotenie očakávaní atď.).

Literatúra

- Ak bola pri tvorbe programu citovaná, prípadne použitá odborná literatúra, sú uvedené a zdôvodnené všetky zdroje.

KEDY a AKO DLHO?	Je časový plán programu realistický?
Časová štruktúra programu <ul style="list-style-type: none">• Program má jasne definovaný časový harmonogram a je uvedená jeho dĺžka.• Je definovaný rozsah programu (napr. 2 krát týždenne po 45 min.).	
AKO?	V akej forme a akým spôsobom sa program realizuje?
Metódy <ul style="list-style-type: none">• Program uvádza vhodne použité zvolené metódy.• Výber metód zodpovedá stanovenej téme, cieľom, cieľovej skupine, sociokultúrnemu kontextu a obsahovému zameraniu programu.	
Forma realizácie <ul style="list-style-type: none">• V informáciách o programe je uvedená forma programu (napr. informatívna, interaktívna, skupinová, atď.).• V priebehu realizácie programu sa počíta s aktívnym zapojením cieľovej skupiny (napr. vo forme diskusie, pomocou zážitkovej aktivity, reflexie atď.).• Program v jeho priebehu podporuje viacúrovňový model spolupráce (napr. podpora spolupráce škola-trieda-rovesníci-rodina).	
KDE A S ČÍM?	Kde sa program má realizovať? Čo je potrebné zabezpečiť na realizáciu programu?
Materiálne a priestorové požiadavky <ul style="list-style-type: none">• Program uvádza potrebné priestorové, materiálne a technické zabezpečenie, aby bol realizovaný na želanej úrovni.	

Pomôcky

- V programe je uvedený zoznam potrebných pomôcok a materiálov na jeho realizáciu.

ZA KOĽKO?

Zodpovedajú náklady na program vrátane pomôcok jeho kvalite a bežným cenám za podobné produkty?

- Program má jasne zadaný a zdôvodnený ekonomický rámec.

Samotný proces dôkladného plánovania, overovania a výberu preventívnych programov a aktivít je jedným z dôležitých faktorov pre zabezpečenie čo najvyššej kvality, efektivity, a bezpečnosti prevencie v škole.

Okrem iného sú ďalšími zásadnými a rovnako významnými faktormi **spolupráca a komunikácia** s pedagógmi, ŠPT, ako aj so zákonnými zástupcami žiakov, ktorí sa na aktivitách zúčastňujú, nevynímajúc samotných žiakov. **Propagácia** preventívnej činnosti školy na frekventovaných miestach v priestoroch školy vytvára priestor pre dostupnosť informácií a relevantných kontaktov pre všetkých. V neposlednom rade je to **zvyšovanie kvalifikácie OZ/PZ/ŠPT**, resp. všetkých, ktorí sú zapojení do preventívnych činností školy a aktivitami s prevenciou súvisiacimi.

Použitá literatúra

BIZIKOVÁ, Ľ. 2009. Východiská k tvorbe stratégie školy v prevencii rizikového správania detí a žiakov. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. Dostupné na:

https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/metodika_prevenicia_rizikoveho_spravania_deti_ziakov.pdf

ČAPLOVÁ, B., PAĽOVÁ M., PILKOVÁ J. et al. 2023. Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania v škole, Sprievodný materiál k podpornému opatreniu. Bratislava: NIVAM. Dostupné na: <https://nivam.sk/wp-content/uploads/2023/11/Prevencia-na-podporu-fyzickeho-zdravia-dusevneho-zdravia-a-prevencia-vyskytu-rizikoveho-spravania-v-skole.pdf>

DRANGOVÁ, I., ČAPLOVÁ, B., DOMANCOVÁ, I. et al. 2023. Katalóg podporných opatrení.

Bratislava: NIVAM. Dostupné na:

<https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/75d/28077.59adc1.pdf>

ePoradenstvo - Digitálny portál pre odborníkov v systéme poradenstva a prevencie.

Dostupné na: <https://eporadenstvo.sk/>

Koncepcia usmerňovania metodickéj činnosti v systéme poradenstva a prevencie a v špeciálnych výchovných zariadeniach. 2023. Bratislava: Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. Dostupné na:

<https://www.minedu.sk/data/att/635/28262.f82917.pdf>

MIOVSKÝ M., et al. 2015. Kvalita a efektivita v prevencii rizikového chování dětí a dospívajících. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

Dostupné na: <https://www.adiktologie.cz/file/828/4-kvalita-a-efektivita-v-prevencii-nahled.pdf>

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ČABLOVÁ, L., VESELÁ, M., ZAPLETALOVÁ, J. 2021. Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy. Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecná fakultní nemocnice: Praha. Dostupné na: <https://www.adiktologie.cz/file/331/minim-prevent-program-web.pdf>

NOVÁKOVÁ E., HABIŇÁKOVÁ R., SKÁCELOVÁ L., 2023. Metodika na podporu kvality v prevencii iPREV. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, ISBN 978-80-909084-5-1. Dostupné na:

<https://www.iprev.cz/file/230>

TICHÝ, Ľ., VOJTOVÁ, Z., BOŽÍK, M., KRÍŽ, T. 2023. Odborná činnosť prevencia rizikového správania. Obsahový štandard odborných činností. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Dostupné na:

<https://www.minedu.sk/data/att/c90/27187.6c65c6.pdf>

VEĽKÁ M. 2021. Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi - Prevencia rizikového správania v edukačnom aj poradenskom procese, Bratislava: VÚDPaP. Dostupné na:

<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/06/Prevenicia-rizikoveho-spravania-v-educacnom-aj-poradenskom-procese.pdf>

VOJTOVÁ, Z., MALÍK, J., URÍKOVÁ, M. et al. 2023 Obsahové štandardy pre diagnostickú činnosť – diagnostika v zariadeniach poradenstva a prevencie a v prostredí škôl. Úvodný dokument. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/736/27189.b36afe.pdf>

Výkon odbornej činnosti prevencia. 2023. Bratislava: MŠVVaM SR. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/d4d/27200.323fe7.pdf>

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

4. Prílohy

4.1. Prevencia v školskom prostredí: Podporné dokumenty na stiahnutie

Pre zabezpečenie a podporu kvality odborných činností poskytovaných v systéme poradenstva a prevencie bol vo Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie vypracovaný:

- **Obsahový štandard Odborná činnosť prevencia rizikového správania**
<https://www.minedu.sk/data/att/c90/27187.6c65c6.pdf>
- **Výkonový štandard Výkon odbornej činnosti prevencia**
<https://www.minedu.sk/data/att/d4d/27200.323fe7.pdf>

Cieľom štandardov odborných činností v rámci prevencie je zaručiť poskytovanie rovnakej odbornej starostlivosti deťom, žiakom a študentom na celom Slovensku. Štandardy predstavujú východisko, rámec a sprievodcu vykonávania odborných činností v súlade s piatimi stupňami podporných úrovní v systéme poradenstva a prevencie.

Ďalej uvádzame niekoľko ďalších relevantných dokumentov, ktoré sú dôležitým a záväzným sprievodcom pre realizáciu prevencie OZ/PZ na školách:

- **Manuál začínajúceho školského psychológa**
<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/09/manual-zacinajuceho-skolskeho-psychologa.pdf>
- **Manuál začínajúceho školského špeciálneho pedagóga**
<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/09/manual-zacinajaceho-skolskeho-specialneho-pedagoga.pdf>
- **Manuál začínajúceho liečebného pedagóga v škole**
<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/05/manual-zacinajuceho-liecebneho-pedagoga-v-skole-v103.pdf>
- **Manuál začínajúceho sociálneho pedagóga v škole**
<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/05/manual-zacinajuceho-socialneho-pedagoga-v-skole-v105.pdf>
- **Katalóg podporných opatrení - Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania v škole**
<https://podporneopatrenia.minedu.sk/katalog-podpornych-opatreni/>

4.2. Vzor informácie pre rodičov

Vážený rodičia,

S účinnosťou od ... naša škola prijala novú **Stratégiu prevencie rizikového správania**. Ide o interný školský dokument, v ktorom sme si spoločne pomenovali najdôležitejšie témy a ciele prevencie rizikového správania vo všetkých ročníkoch našej školy.

Našu Stratégiu sme rozpracovali na obdobie 3/4/5 rokov s vedomím, že do nej v prípade potreby môžeme vstupovať a prispôbiť ju aktuálnym požiadavkám, nepredvídateľným udalostiam či novovzniknutým výzvam. Pri jej tvorbe sme spolupracovali s odborníkmi z Národného inštitútu vzdelávania a mládeže/CPP (a pod.), ktorí nám poskytli metodickú podporu.

Ako škola sa v oblasti preventívneho pôsobenia riadime najmä obsahovými a výkonovými štandardmi výchovného poradenstva (§ 130 a § 131 školského zákona) a definíciami podporných opatrení (§ 145a a § 145b školského zákona).

Uvedomujeme si, že vzhľadom na materiálne, personálne aj časové dôvody nie je možné účinne zamerať naše preventívne pôsobenie na všetky témy, riziká a nežiadúce javy, ktoré sa Vašich detí dotýkajú. **Preto sme z nich vybrali tie, o ktorých vieme, že sú aktuálne najzávažnejšie** na základe ich výskytu a dôsledkov a najviac ovplyvňujú život a duševné zdravie Vašich detí a ich spokojnosť v rámci vzťahov v triednom kolektíve:

- Téma 1, jej opis, výskyt, prečo ju pokladáme za dôležitú pre našu školu atď.
- Téma 2, jej opis, výskyt, prečo ju pokladáme za dôležitú pre našu školu atď.
- Ďalšie relevantné témy spíšeme podobným spôsobom.

Pri ich výbere sme vychádzali z najnovších dát, ktoré nám poskytujú výskumy realizované na medzinárodnej úrovni (napr. HBSC, ESPAD), ale aj z celoslovenských či lokálnych výskumov, prieskumov a databáz. Brali sme do úvahy nielen aktuálny stav, ale snažili sme sa predvídať aj trendy a výzvy, ktorým budú Vaše deti čeliť o niekoľko rokov. Rovnako si uvedomujeme, že nie je možné dosiahnuť nulový výskyt prejavov týchto foriem rizikového správania. Naším cieľom je najmä pripraviť Vaše deti na to, aby vedeli čeliť nevhodnému sociálnemu tlaku, vytvárali si zdravé sociálne vzťahy, zvládali záťažové a konfliktné situácie, boli schopné predvídať následky svojho konania a, v neposlednom rade, boli empatické voči svojmu okoliu. Veríme, že prijatá Stratégia v horizonte niekoľkých rokov povedie k skvalitneniu života a vzťahov Vašich detí v škole aj mimo nej a v konečnom dôsledku k ich lepšiemu uplatneniu v živote.

Opatrenia a aktivity, ktoré sme naplánovali na zabezpečenie účinného preventívneho pôsobenia v daných témach:

- Prítomnosť školského psychológa, sociálneho pedagóga v škole a ich spolupráca v rámci školského podporného tímu
- Plánovaná realizácia preventívnych programov v spolupráci s CPP ... v súlade s obsahovým štandardom Odborná činnosť prevencia rizikového správania

- Pravidelné monitorovanie výskytu vybraných prejavov rizikového správania prostredníctvom prítomnosti našich OZ na vyučovaní
- Spolupráca našich PZ a OZ pri príprave obsahu niektorých vyučovacích hodín, pri ...
- Možnosť konzultácie zákonných zástupcov s OZ v oblastiach výchovného a preventívneho pôsobenia

O prebiehajúcich konkrétnych aktivitách Vás budeme pravidelne informovať prostredníctvom EduPage. Ak máte akékoľvek otázky týkajúce sa prijatej Stratégie, kontaktujte ...

Plné znenie Stratégie prevencie rizikového správania nájdete ...

4.3. Návrh štruktúry školského dokumentu Stratégia prevencie rizikového správania

Stratégia prevencie rizikového správania

Autori dokumentu:

Legislatíva a iné dokumenty súvisiace s realizáciou prevencie v prostredí školy:

§ 130, ods. 1 Zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“): V systéme poradenstva a prevencie sa vykonáva odborná činnosť, ktorou je poradenská činnosť, psychologická činnosť, pedagogická činnosť, špeciálno-pedagogická činnosť, logopedická činnosť, liečebno-pedagogická činnosť, sociálno-pedagogická a sociálna činnosť zameraná na optimalizáciu osobnostného, intelektuálneho, psychického, sociálneho a kariérového vývinu detí od narodenia až po ukončenie prípravy na povolanie.

§ 130, ods. 3 školského zákona: Systém poradenstva a prevencie tvoria zariadenia poradenstva a prevencie a v školách pedagogickí zamestnanci, školský podporný tím alebo odborní zamestnanci školy.

§ 131, ods. 1 školského zákona: Odborná činnosť podľa § 130 ods. 1 sa uskutočňuje v súlade s výkonovými a obsahovými štandardmi výchovného poradenstva prostredníctvom podporných úrovní prvého až piateho stupňa.

§ 131, ods. 2 školského zákona: Činnosti podpornej úrovne prvého stupňa vykonáva pedagogický zamestnanec, odborný zamestnanec školy a školský podporný tím. Činnosti podpornej úrovne prvého stupňa zahŕňajú pedagogickú diagnostiku, pedagogickú intervenciu, výchovné poradenstvo, kariérové poradenstvo, sociálne poradenstvo, rozvoj inkluzívneho vzdelávania, prevenciu.

§ 130, ods. 3 školského zákona: Systém poradenstva a prevencie tvoria zariadenia poradenstva a prevencie a v školách pedagogickí zamestnanci, školský podporný tím alebo odborní zamestnanci školy.

§ 131, ods. 1 školského zákona: Odborná činnosť podľa § 130 ods. 1 sa uskutočňuje v súlade s výkonovými a obsahovými štandardmi výchovného poradenstva prostredníctvom podporných úrovní prvého až piateho stupňa.

§ 131, ods. 2 školského zákona: Činnosti podpornej úrovne prvého stupňa vykonáva pedagogický zamestnanec, odborný zamestnanec školy a školský podporný tím. Činnosti podpornej úrovne prvého stupňa zahŕňajú pedagogickú diagnostiku, pedagogickú intervenciu, výchovné poradenstvo, kariérové poradenstvo, sociálne poradenstvo, rozvoj inkluzívneho vzdelávania, prevenciu.

§ 131, ods. 3 školského zákona: Činnosti podpornej úrovne druhého stupňa vykonáva školský špeciálny pedagóg a odborný zamestnanec školy v spolupráci s centrom poradenstva a prevencie. Činnosti podpornej úrovne druhého stupňa zahŕňajú orientačnú diagnostiku, prevenciu, poradenstvo, intervenciu, krízovú intervenciu, terapiu, reedukáciu, metodickú podporu a poradenstvo pedagogickým zamestnancom, odborným zamestnancom a zákonným zástupcom alebo zástupcom zariadenia.

§ 145a, ods. 1 školského zákona: Podporným opatrením je opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti.

§ 145a, ods. 2 školského zákona: Podpornými opatreniami sú: ... (t) prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania; poskytovanie zabezpečuje škola alebo školské zariadenie.

§ 84a, ods. 2 a ods. 3 zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch: Členom školského podporného tímu je školský špeciálny pedagóg a všetci odborní zamestnanci príslušnej školy. Členmi školského podporného tímu môžu byť aj iní pedagogickí zamestnanci. Zloženie školského podporného tímu upraví riaditeľ vo vnútornom predpise po prerokovaní v pedagogickej rade, ak je zriadená.

§ 145a, ods. 2 školského zákona: Podpornými opatreniami sú: ... (t) prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania; poskytovanie zabezpečuje škola alebo školské zariadenie.

§ 84a, ods. 2 a ods. 3 zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch: Členom školského podporného tímu je školský špeciálny pedagóg a všetci odborní zamestnanci príslušnej školy. Členmi školského podporného tímu môžu byť aj iní pedagogickí zamestnanci. Zloženie školského podporného tímu upraví riaditeľ vo vnútornom predpise po prerokovaní v pedagogickej rade, ak je zriadená.

Obsahové štandardy odborných činností v zariadeniach poradenstva a prevencie a v prostredí škôl zverejnené na webovom sídle Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Výkonové štandardy odborných činností zverejnené na webovom sídle Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Katalóg podporných opatrení zverejnený na webovom sídle Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Úvodný text dokumentu:

Rozhodnutie vypracovať Stratégiu prevencie rizikového správania v (*názov školy*) bolo prijaté na základe potreby cieleného a systematického preventívneho pôsobenia na žiakov našej školy, ktoré nám vyplýva z platnej školskej legislatívy, najmä z vybraných ustanovení školského zákona. Novela školského zákona účinná od 1. 9. 2023 zadefinovala pre školy povinnosť poskytovania podporných opatrení s cieľom všetky deti a žiakov plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať ich vedomosti, zručnosti a schopnosti. Z nich pri dvoch podporných opatreniach sa predpokladá ich poskytovanie každému dieťaťu bez predchádzajúceho vyjadrenia zamestnancov školy alebo zariadenia poradenstva a prevencie: krízová intervencia a prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania.

Zároveň platí, že škola na podpornej úrovni prvého a druhého stupňa poskytuje preventívnu činnosť najmä prostredníctvom pedagogických a odborných zamestnancov.

Stratégiu sme vypracovali na základe aktuálnych a relevantných dát získaných z výskumov realizovaných na medzinárodnej úrovni, ale aj z celoslovenských či lokálnych výskumov, prieskumov a databáz. Brali sme do úvahy nielen aktuálny stav, ale snažili sme sa predvídať aj trendy a výzvy, ktorým budú Vaše deti čeliť o niekoľko rokov.

Cieľom Stratégie je pripraviť žiakov našej školy najmä na to, aby vedeli čeliť nevhodnému sociálnemu tlaku, vytvárali si zdravé sociálne vzťahy, zvládali záťažové a konfliktné situácie, boli schopné predvídať následky svojho konania, v neposlednom rade, boli empatické voči svojmu okoliu. Veríme, že prijatá Stratégia v horizonte niekoľkých rokov povedie k skvalitneniu života a vzťahov Vašich detí v škole aj mimo nej a v konečnom dôsledku k ich lepšiemu uplatneniu v živote.

Na základe analýzy dostupných dát a ich odborného zhodnotenia sme identifikovali oblasti, ktoré pokladáme v školskej prevencii za najdôležitejšie a najviac ohrozujúce zdravý duševný vývin našich žiakov.

Plán preventívnych aktivít - akcentované oblasti, na ktoré sa prioritne zamerajú preventívne aktivity (*názov školy*) v období školských rokov až :

(Oblasť 1)			
Cieľ	Trieda	Časový horizont realizácie	Kto
			(OZ školy, CPP atď.)

(Oblasť 2)			
Cieľ	Trieda	Časový horizont realizácie	Kto
			(OZ školy, CPP atď.)

(pozn.: Podobným spôsobom si škola vytvorí ďalšie tabuľky s ďalšími oblasťami).

Zodpovední aktéri prevencie v (názov školy)

Na úspešné dosiahnutie cieľov naplánovaných preventívnych aktivít je nevyhnutná vzájomná spolupráca a dôvera všetkých nás, aktérov vstupujúcich do prostredia školy a pôsobiacich na žiaka.

Každý pedagogický zamestnanec našej školy má kľúčové postavenie pri realizácii prevencie a uplatňovaní pozitívnej sociálnej klímy v škole a triede. Jeho vklad spočíva predovšetkým v ústretovom vzťahu k žiakom, v zdokonaľovaní a následnom uplatňovaní pedagogického majstrovstva pri ich vzdelávaní a v optimálnej komunikácii s rodičmi.

Naši odborní zamestnanci spolupracujú s pedagogickými zamestnancami školy, zabezpečujú im metodickú podporu a poradenstvo pri práci s dieťaťom/žiakom, realizujú odborné činnosti smerom k deťom/žiakom a ich zákonným zástupcom a vytvárajú podmienky spolupráce medzi školou, zariadeniami poradenstva a prevencie a subjektmi z iných rezortov pôsobiacimi v prostredí školy.

Sme radi, že aj zákonní zástupcovia žiakov školy prijímajú svoj diel zodpovednosti za výchovu a vzdelávanie dieťaťa, pričom spoločne vychádzame z očakávania, že cieľ zákonných zamestnancov a cieľ školy je rovnaký – vytvoriť optimálne možnosti pre rozvoj našich detí a žiakov.

Preventívne aktivity budú realizované v spolupráci s:

CPP ... ako podporná úroveň tretieho stupňa v súlade s § 131 školského zákona....

Budúcnosť, n. o. na základe Memoranda o spolupráci....

Združenie Storm ... na základe Zmluvy č. ... v celkovej hodnote ...

